

WALES **AUDIT** OFFICE
SWYDDFA **ARCHWILIO** CYMRU

Adroddiad Archwilio Blynyddol 2013

Comisiynydd Heddlu a Throseddu De Cymru

Cyhoeddwyd: Tachwedd 2013

Cyfeirnod y ddogfen: 601A2013

Statws yr adroddiad

Y tîm a gyflawnodd y gwaith oedd: Derwyn Owen, Matthew Coe, Andy Bruce a Kate Havard.

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Comisiynydd Heddlu a Throseddau De Cymru fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol, y Cod Ymarfer Archwilio a'r Datganiad o Gyfrifoldebau a gyhoeddwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Nid oes unrhyw gyfrifoldeb ar Swyddfa Archwilio Cymru (yr Archwilydd Cyffredinol a'i staff) na'r archwilydd penodedig, lle y bo'n gymwys, mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na chyflogai arall yn unigol, nac i unrhyw drydydd parti.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partion perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru (a, lle y bo'n gymwys, ei archwilydd penodedig) yn drydydd parti perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn infoofficer@wao.gov.uk.

Cynnwys

Adroddiad cryno	4
Adroddiad manwl	
Defnyddiwyd adnoddau'r Comisiynydd yn gywir ym mhob ffordd berthnasol a rhoddwyd cyfrif amdanynt yn briodol	6
Paratowyd cyfrifon y Comisiynydd ar gyfer 2012-13 yn briodol ac roeddent yn gywir ym mhob ffordd berthnasol	6
Cyflawnodd y Comisiynydd ei gyllideb refeniw ar gyfer 2012-13, ac mae'n parhau i fod mewn sefyllfa dda i ymateb i'r heriau ariannol sylweddol sydd i ddod	8
Mae gan y Comisiynydd amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol i leihau'r risg o gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol	9
Roedd systemau ariannol pwysig y Comisiynydd yn cael eu rheoli a'u gweithredu'n briodol yn ôl y bwriad er mwyn llunio cyfrifon perthnasol gywir	10
Mae gan y Comisiynydd drefniadau corfforaethol priodol ar waith i ddefnyddio adnoddau'n effeithiol	10
Roedd gan y Comisiynydd drefniadau priodol ar waith yn 2012-13 i'w helpu i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau	11
Mae trefniadau priodol ar waith i reoli pwysau ariannol, a cheir fframwaith i gefnogi plismona cynaliadwy i'r cyhoedd	12
Atodiadau	
Casgliad ar drefniadau Comisiynydd Heddlu a Throseddau De Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2013 ar gyfer sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau	13
Meini prawf ar gyfer asesu trefniadau'r Comisiynydd yn ystod 2012-13 o ran sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau	15
Adroddiadau a gyhoeddwyd ers fy adroddiad archwilio blynyddol diwethaf	16

Adroddiad cryno

1. Yn ystod blwyddyn ariannol 2012-13, daeth Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011 i rym. Roedd y ddeddfwriaeth hon yn cyflwyno Comisiynydd Heddlu a Throsedd etholedig yn lle awdurdodau'r heddlu o 22 Tachwedd 2012. Roedd y Ddeddf hefyd yn creu Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd a'r Prif Gwnstabl fel endidau cyfreithiol ar wahân. Mae'r Adroddiad Archwilio Blynnyddol (yr Adroddiad) hwn i Gomisiynydd Heddlu a Throsedd De Cymru (y Comisiynydd) yn crynhoi'r casgliadau o'm harchwiliad ar gyfer 2012-13. Mae'n cyflwyno adroddiad ar y materion o bwys sy'n codi o'm harchwiliad, ynghyd â'm sylwadau ar faterion cyfredol eraill. Byddaf yn cyflwyno adroddiad ar wahân i Brif Gwnstabl De Cymru.
2. Ceir mwy o fanylion am agweddau penodol ar fy archwiliad yn yr adroddiadau ar wahân a gyflwynwyd yn ystod y flwyddyn. Trafodwyd yr adroddiadau hyn a chytunwyd arnynt gyda swyddogion ac fe'u cyflwynwyd i'r Comisiynydd a'r Cyd-bwyllgor Archwilio. Mae'r adroddiadau a gyhoeddwyd i'w gweld yn [Atodiad 3](#).
3. Gwneir nifer o gyfeiriadau yn yr Adroddiad hwn at ganllawiau a dogfennaeth a gyhoeddwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol, yn cynnwys y Cod Ymarfer Archwilio (y Cod). Mae'r Cod yn cyfeirio at y Datganiad o Gyfrifoldebau Archwilwyr a Chyrrff a Archwilir sy'n crynhoi cyfrifoldebau allweddol archwilwyr. Cynhaliwyd fy archwiliad yn unol â'r egwyddorion a nodwyd yn y Datganiad hwnnw. Dylid ystyried fy sylwadau am ganlyniadau fy archwiliad yng nghyd-destun y cefndir mwy ffurfiol hwnnw.
4. Cynlluniai fy archwiliad ar sail risg ac mae fy ngwaith archwilio wedi canolbwyntio ar eich risgiau ariannol a gweithredol sylweddol sy'n berthnasol i'm cyfrifoldebau archwilio. Mae'r gwaith archwilio wedi'i strwythuro ar sail elfennau allweddol fy nghyfrifoldebau fel y'u nodir yn y Cod. Mae Amlinelliad o Archwiliad 2013 yn nodi'r ffi archwilio arfaethedig ar gyfer cyfrifon y Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl, sef £98,074 (gan gynnwys TAW), a bydd y ffi derfynol yn unol â'r ffi arfaethedig.
5. Rwyf wedi dod i'r casgliad bod adnoddau'r Comisiynydd, ym mhob ffordd berthnasol, wedi'u defnyddio'n gywir ac y rhoddwyd cyfrif amdanynt yn briodol yn 2012-13:
 - cafodd cyfrifon y Comisiynydd ar gyfer 2012-13 eu paratoi'n briodol ac roeddent yn gywir ym mhob ffordd berthnasol;
 - cyflawnodd y Comisiynydd ei gyllideb refeniw ar gyfer 2012-13, ac mae'n parhau i fod mewn sefyllfa dda i ymateb i'r heriau ariannol sylweddol sydd i ddod;
 - roedd gan y Comisiynydd amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol i leihau'r risg o gamdatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol; ac
 - roedd systemau ariannol pwysig y Comisiynydd yn cael eu rheoli a'u gweithredu'n briodol yn ôl y bwriad er mwyn llunio cyfrifon perthnasol gywir.
6. Mae gan y Comisiynydd drefniadau corfforaethol priodol ar waith i ddefnyddio adnoddau'n effeithiol:
 - roedd gan y Comisiynydd drefniadau priodol ar waith yn 2012-13 i'w helpu i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau; ac
 - mae trefniadau priodol ar waith i reoli pwysau ariannol, a cheir fframwaith i gefnogi plismona cynaliadwy i'r cyhoedd.

-
7. Cytunwyd ar yr Adroddiad hwn â'r Comisiynydd, y Pennaeth Staff, y Prif Swyddog Cyllid a swyddogion perthnasol eraill. Caiff yr Adroddiad hefyd ei gyflwyno i'r Cyd-bwyllgor Archwilio ar 19 Rhagfyr 2013 er gwybodaeth.
 8. Fy nod yw cynnal archwiliad o safon uchel sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol ac ymarferol ac sy'n ategu agenda'r Comisiynydd ei hun. Rwyf yn cydnabod pa mor werthfawr yw eich cydweithrediad a'ch cymorth er mwyn cyrraedd y nod hwn a hoffwn ddiolch i chi am y cymorth a'r cydweithrediad a roddwyd yn ystod yr archwiliad.

Derwyn Owen
Dros ac ar ran yr Archwilydd Penodedig

Dyddiad: Tachwedd 2013

Adroddiad manwl

Defnyddiwyd adnoddau'r Comisiynydd yn gywir ym mhob ffordd berthnasol a rhoddwyd cyfrif amdanynt yn briodol

9. Mae'r datganiadau ariannol yn ffordd hanfodol i'r Comisiynydd roi cyfrif am y modd y mae'n gwarchod yr adnoddau sydd ar gael iddo a'i berfformiad ariannol wrth ddefnyddio'r adnoddau hynny.
10. Fel archwilydd allanol y Comisiynydd, mae'n ofynnol i mi archwilio'r datganiadau ariannol a chyflwyno adroddiad archwilydd sy'n cynnwys barn ynghylch a yw'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol y Comisiynydd ar ddiwedd y flwyddyn.

Paratowyd cyfrifon y Comisiynydd ar gyfer 2012-13 yn briodol ac roeddent yn gywir ym mhob ffordd berthnasol

11. Ers cyflwyno Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011, mae'r Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl fel ei gilydd yn gyfrifol am lunio eu datganiadau ariannol unigol eu hunain ar gyfer 2012-13. At hynny, mae'r Comisiynydd hefyd yn gyfrifol am lunio datganiadau ariannol cronfa bensiwn yr heddlu a datganiadau ariannol cyfun neu 'grŵp' sy'n ymgorffori datganiadau ariannol y Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl.
12. Lluniodd y Comisiynydd ei ddatganiadau ariannol drafft a'u cymeradwyo cyn 30 Medi 2013, yn unol â gofynion Rheoliad Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2010.
13. Mae Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau a'r Prif Gwnstablaid wedi paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r Cod hwn yn seiliedig ar Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.
14. Mae'n ofynnol i mi o dan Safonau Archwilio Rhyngwladol (ISA) 260 gyflwyno adroddiad ar faterion sy'n codi o'm gwaith i'r 'rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu' (y Comisiynydd) cyn i mi roi fy marn archwilio ar y cyfrifon.
15. Cyflwynais adroddiad ar y materion hyn i'r Comisiynydd a'r Cyd-bwyllgor Archwilio ar 23 Medi 2013. Nodir y materion allweddol yn [Arddangosyn 1](#).

Arddangosyn 1: Materion a nodwyd yn yr Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol

Gofyniad adrodd	Ymateb yr Archwilwyr
Safbwyntiau ynglŷn â'r agweddau ansoddol ar arferion cyfrifyddu ac adroddiadau ariannol yr endid.	<p>Cafwyd bod y rhan fwyaf o'r wybodaeth a ddarparwyd yn berthnasol, yn ddibynadwy ac yn hawdd ei deall. Daethom i'r casgliad bod y polisïau a'r amcangyfrifon cyfrifyddu yn briodol a bod datgeliadau'r datganiadau ariannol yn ddiuedd, yn deg ac yn glir.</p> <p>Ar ôl cyflwyno'r cyfrifon drafft i'w harchwilio ym mis Mehefin, nodwyd diwygiadau amrywiol gan yr Adran Gyllid o ganlyniad i drafodaethau parhaus ag adrannau eraill. Ar y cyfan, roedd y rhain yn ymwneud â gwariant cyfalaf a dosbarthu asedau. Gwnaethom hefyd nodi diwygiadau pellach yn deillio o gymhlethdod rhai o'r papurau gwaith a ddefnyddiwyd i lunio'r cyfrifon.</p> <p>Cydnabyddwn ymdrechion sylweddol staff cyllid sydd wedi gweithio gyda ni i gywiro camddatganiadau. Rydym wedi cytuno â'r Tîm Cyllid Corfforaethol y byddwn yn adolygu ei bapurau gwaith cyn paratoi datganiadau ariannol 2013-14 fel bod modd eu symleiddio a'u gwella.</p> <p>Rydym hefyd yn argymhell y dylai'r amserlen cau i lawr gael ei hadolygu a'i chytuno ag adrannau eraill er mwyn sicrhau bod y cyfrifon drafft mor gyflawn â phosibl cyn eu harchwilio.</p>
Addasiadau disgwylidig i adroddiad yr archwilydd.	Nid oedd angen gwneud unrhyw addasiadau i adroddiad yr archwilydd.
Camddatganiadau nas addaswyd.	<p>Roedd un camddatganiad nas cywirwyd y gwnaethom hysbysu'r Comisiynydd amdano:</p> <ul style="list-style-type: none">Cafodd gwybodaeth bellach am y symiau y gellid eu hadennill yn sgil buddsoddiadau â banciau Gwlad yr Iâ ei chyhoeddi yng nghanol mis Medi 2013. Byddai hyn wedi arwain at gynyddu gwerth buddsoddiadau a chronfa gyffredinol yr heddlu £0.45 miliwn. Ni chafodd y symiau eu haddasu yn y cyfrifon terfynol gan fod y canllawiau wedi cael eu cyhoeddi'n hwyr yn y broses cyfrifon ac nid oeddent yn berthnasol i ddeall y sefyllfa ariannol.
Gwendidau perthnasol yn y systemau cyfrifyddu a rheolaeth fewnol a nodwyd yn ystod yr archwiliad.	Ni nodwyd unrhyw wendidau perthnasol mewn rheolaethau mewnol.
Materion y mae'n ofynnol iddynt, o dan safonau archwilio eraill, gael eu cyfleu i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu.	Ni chododd unrhyw faterion.

Gofyniad adrodd	Ymateb yr Archwilwyr
Unrhyw faterion perthnasol eraill sy'n ymwneud â'r archwiliad.	Ni chododd unrhyw faterion.

16. Ar 30 Medi 2013, rhoddais fy marn ar gyfrifon y Comisiynydd. Deuthum i'r casgliad fod y cyfrifon yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol y Comisiynydd a'r Grŵp ar 31 Mawrth 2013 ac o'r incwm a'r gwariant, yr enillion a'r colledion a'r llifau arian parod ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny. Deuthum i'r casgliad hefyd bod cyfrifon y Gronfa Bensiwn yn rhoi darlun cywir a theg o'r trafodion ariannol ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2013 ac o swm a natur asedau a rhwymedigaethau'r gronfa ar y dyddiad hwnnw, ar wahân i rwymedigaethau i dalu pensiynau a buddiannau ar ôl diwedd blwyddyn y cynllun.
17. Rwyf hefyd wedi cwblhau'r archwiliad o ffurflen Cyfrifon y Llywodraeth Gyfan, a chyflwynais y ffurflen wedi'i harchwilio wedyn i dîm archwilio canolog Swyddfa Archwilio Cymru yn unol â'r terfyn amser gofynnol, sef 30 Medi 2013. Roedd y ffurflen wedi'i llunio'n briodol gan staff cyllid ac nid oedd unrhyw faterion o bwys i gyflwyno adroddiad arnynt.

Cyflawnodd y Comisiynydd ei gyllideb refeniw ar gyfer 2012-13, ac mae'n parhau i fod mewn sefyllfa dda i ymateb i'r heriau ariannol sylweddol sydd i ddod

18. Roedd gan Awdurdod Heddlu De Cymru (yr Awdurdod) hanes da o weithredu o fewn ei gyllideb refeniw a pharhaodd hyn o dan y Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl yn 2012-13. Cyflawnodd y Comisiynydd danwariant o £0.2m ar y gyllideb benodol o £0.9m ar gyfer ei swyddfa yn 2012-13 ac fe'i trosglwyddwyd i gronfeydd wrth gefn a glustnodwyd. Yn gyffredinol, yn erbyn cyfanswm gofyniad cyllideb refeniw o £249.3 miliwn ar gyfer yr Heddlu, ar ôl symudiadau mewn cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd, cyflawnodd y Comisiynydd gyfanswm arbedion o £0.9 miliwn a oedd yn cynrychioli symud buddsoddiadau yn ôl o fanciau Gwlad yr Iâ. Trosglwyddwyd y swm hwn i gronfeydd wrth gefn er mwyn bodloni newidiadau gweithredol yn y dyfodol. Lleihaodd y gostyngiad o £0.9 miliwn i Gronfa Gyffredinol Wrth Gefn Cronfa'r Heddlu y cyfanswm a ddaliwyd ar 31 Mawrth 2013 i £8.2 miliwn.

-
19. Fodd bynnag, mae pwysau cynyddol i nodi arbedion sy'n gwneud iawn am y diffyg ariannol cronol o £33.6 miliwn hyd at 31 Mawrth 2015 a nodwyd o'r Adolygiad Cynhwysfawr o Wariant ar gyfer 2010. Cyflawnwyd cyfanswm arbedion/gostyngiadau cost o £24.3 miliwn ar 31 Mawrth 2013 a nodwyd arbedion pellach o £9.2 miliwn o dan y rhaglen Diwygio Prosiect. Mae hyn yn golygu mai dim ond £0.1 miliwn arall sydd angen ei arbed er mwyn cau'r bwlch ariannu cyffredinol.
20. Fel rhan o'n harchwiliad, rydym yn ystyried effeithiolrwydd y rheolaethau a'r prosesau sydd ar waith i'r Comisiynydd a'i staff fonitro cyllidebau a'r sefyllfa ariannol gyffredinol. Mae'r Comisiynydd yn parhau i gael adroddiadau rheolaidd gan y Prif Swyddog Ariannol ar wariant a'r sefyllfa o'i chymharu â'r gyllideb. Fe'u cyflwynwyd hefyd i'r Cyd-bwyllgor Archwilio ac, o fis Mai 2013, y Bwrdd Strategol. Ni nododd ein gwaith unrhyw wendidau sylweddol yn y rheolaethau na'r prosesau cyllidebol a ddefnyddiwyd gan reolwyr yn ystod y flwyddyn.

Mae gan y Comisiynydd amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol i leihau'r risg o gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol

21. Mae gan y Comisiynydd amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol sy'n lleihau'r risg o gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol. Daeth y gwasanaeth Archwilio Mewnol i'r casgliad, yn ei adroddiad blynyddol, ar sail y gwaith a gwblhawyd yn ystod y flwyddyn, fod gan y Comisiynydd 'system rheolaeth fewnol gadarn, ar y cyfan'. Yn gyffredinol, rhoddodd hyn lefel ddigonol o sicrwydd, a chyflawnodd y rhan fwyaf o'r systemau a archwiliwyd lefel sicrwydd sylweddol neu ddigonol.
22. Yn benodol, deuthum i'r casgliadau canlynol:
- fel yn ystod blynyddoedd blaenorol, mae'r gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi cyrraedd y safonau proffesiynol gofynnol ac felly roedd yn bosibl i ni ddibynnu ar ei waith, yn ôl y bwriad;
 - cafwyd bod yr amgylchedd rheoli TG yn gyffredinol yn gweithredu'n effeithiol ac mae'r rheolwyr yn cymryd camau i ymateb i welliannau i systemau a threfniadau rheoli a argymhellwyd gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol;
 - cafwyd bod y trefniadau ar gyfer sicrhau mai dim ond y comisiynydd (a'r Awdurdod cyn hynny) oedd yn ymgymryd â thrafodion perthnasol lle mae darpariaeth benodol i wneud hynny yn eu lle, a'u bod wedi parhau i weithredu'n effeithiol; ac
 - roedd y trefniadau ar gyfer atal a chanfod achosion perthnasol o dwyll a llygredd yn gweithredu'n effeithiol.

Roedd systemau ariannol pwysig y Comisiynydd yn cael eu rheoli a'u gweithredu'n briodol yn ôl y bwriad er mwyn llunio cyfrifon perthnasol gywir

23. Roedd fy adolygiad o systemau ariannol y Comisiynydd yn cynnwys dogfennu'r systemau ariannol pwysig. Lle y bo'n briodol, gwnaethom geisio sicrwydd bod rheolaethau allweddol y systemau pwysig hyn yn gweithredu'n effeithiol, naill ai drwy gynnal profion penodol ar y ffordd y cânt eu gweithredu, neu drwy ddibynnu ar waith y gwasanaeth Archwilio Mewnol.
24. Deuthum i'r casgliad y gellir dibynnu ar systemau ariannol pwysig y Comisiynydd i gynhyrchu canlyniadau sy'n gywir mewn ffyrdd perthnasol. Mae rhai mân feysydd ar gyfer gwella a drafodwyd gyda'r rheolwyr ac mae camau gweithredu priodol eisoes yn cael eu hystyried a'u cymryd. Rhoddir gwybod i'r Cyd-bwyllgor Archwilio (a'r Pwyllgor Archwilio a Chraffu cyn hynny) am bob argymhelliad a wneir gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol ac Allanol, yn ogystal â'r Comisiynydd, sy'n monitro'r ffordd y cânt eu gweithredu gan reolwyr. Nid oes unrhyw faterion penodol y mae angen i mi dynnu sylw'r Comisiynydd atynt.

Mae gan y Comisiynydd drefniadau corfforaethol priodol ar waith i ddefnyddio adnoddau'n effeithiol

25. Nod cyflwyno Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau yw sicrhau bod yr heddlu yn gadarn ac yn dryloyw. Caiff Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau eu hethol gan y cyhoedd i sicrhau bod y Prif Gwnstabl a'r Heddlu yn atebol am eu gweithredoedd; gan olygu, mewn gwirionedd, bod yr heddlu yn atebol i'r cymunedau a wasanaethir ganddynt. Felly un o rolau allweddol Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau yw cynrychioli cymunedau lleol ac ymgysylltu â hwy er mwyn helpu i ganfod eu blaenoriaethau plismona a'u bodloni. Mae rhan o'n gwaith eleni yn cynnwys adolygu trefniadau ymgysylltu ac ymgynghori'r Comisiynydd a'r Heddlu. Mae'r astudiaeth yn canolbwyntio ar nodi pwyntiau dysgu i'r Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl eu hystyried mewn perthynas ag ymgysylltu yn y dyfodol, gan gynnwys rhoi'r Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd ar waith a defnyddio'r pecyn adnoddau gwerthuso¹. Byddwn yn gwneud y gwaith hwn ar y cyd â Cyfranogaeth Cymru ac yn cyflwyno'r canfyddiadau ar wahân yn ddiweddarach, ar ddechrau 2014.

¹ Cafodd yr Egwyddorion Cenedlaethol ar Ymgysylltu â'r Cyhoedd eu datblygu dan gyfarwyddyd partneriaeth Cyfranogaeth Cymru a'u cymeradwyo gan Lywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2011.

-
26. Mae'r Comisiynydd a'r Heddlu yn wynebu cyfnod heriol iawn a byddaf yn parhau i fonitro cynnydd a gwaith gydag Arolygiaeth Cwnstabiliaeth Ei Mawrhydi ar gyfer gwaith archwilio perfformiad yn 2013-14. Mantais dull gweithredu cydgysylltiedig rhwng Swyddfa Archwilio Cymru ac Arolygiaeth Cwnstabiliaeth Ei Mawrhydi yw ei fod yn sicrhau bod y rhaglenni gwaith yn osgoi dyblygu ac yn hyrwyddo rhannu rhwng ein priod sefydliadau. Mae ein dull gweithredu hefyd yn helpu i lywio ein rhaglenni gwaith a sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei rhannu'n brydlon a bod risgiau a phryderon allweddol yn cael eu hystyried.

Roedd gan y Comisiynydd drefniadau priodol ar waith yn 2012-13 i'w helpu i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau

27. Wrth archwilio cyfrifon y Comisiynydd bob blwyddyn, mae'n ofynnol i mi o dan Adran 17(2)(d) o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 fodloni fy hun ei fod wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau. Adlewyrchir y gofyniad hwn hefyd yn y Cod. Nodir fy nghasgliad ffurfiol ar drefniadau Gwerth am Arian y Comisiynydd ar gyfer 2012-13 yn [Atodiad 1](#).
28. Yn ogystal â'r archwiliad o'r cyfrifon blynyddol, mae ffynonellau pwysig eraill o sicrwydd wedi deillio o waith perfformiad ac arolygu Arolygiaeth Cwnstabiliaeth Ei Mawrhydi (HMIC) a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol.
29. Y Comisiynydd (a'r Awdurdod cyn hynny) oedd yn gyfrifol am roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau. At ddibenion fy ngwaith, rwyf wedi gwerthuso systemau'r Comisiynydd yn erbyn nifer o gwestiynau. Nodir y dull hwn yn fanwl yn Atodiad 2. Ar gyfer pob cwestiwn, rwyf yn ystyried a oes bylchau yn y trefniadau y disgwylir iddynt fod ar waith ac arwyddocâd y bylchau hynny.
30. Ar ôl ethol y Comisiynydd ym mis Tachwedd 2012, mae'r trefniadau a oedd yn gweithredu cyn hynny o dan yr Awdurdod wedi parhau ar lefel weithredol. Ar lefel fonitro ac ar lefel gorfforaethol, fe'u disodlwyd gan nifer o drefniadau newydd, gan gynnwys y Cyd-bwyllgor Archwilio, Panel yr Heddlu a Throsedd, a threfniadau diwygiedig ar gyfer monitro perfformiad mewnol. Dim ond am ran o flwyddyn ariannol 2012-13 y bu'r trefniadau newydd hyn ar waith ac maent wedi parhau i esblygu ar ôl 31 Mawrth 2013. Mae'r Comisiynydd, y Prif Gwnstabl a staff rheoli yn adolygu perfformiad y trefniadau ac yn gwneud addasiadau er mwyn eu hatgyfnerthu ymhellach.
31. Mae Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Comisiynydd yn cynnwys mwy o fanylion am yr amrywiol drefniadau a fu ar waith yn ystod y flwyddyn. Gwnaethom adolygu cynnwys y Datganiad gan ddod i'r casgliad ei fod yn gyson â'n gwybodaeth am y sefydliad. Caiff nifer o feysydd datblygu eu nodi yn y Datganiad a byddwn yn parhau i weithio gyda'r Comisiynydd a'i staff i ymdrin â'r rhain yn y dyfodol.

Mae trefniadau priodol ar waith i reoli pwysau ariannol, a cheir fframwaith i gefnogi plismona cynaliadwy i'r cyhoedd

- 32.** Roedd ein rhaglen waith wedi'i halinio gydag Arolygiaeth Cwnstabiliaeth Ei Mawrhydi yn cynnwys casglu tystiolaeth ar y cyd ar p'un a yw rhaglenni arbedion Diwygio Prosiect yn cyflawni newidiadau cadarnhaol y gellir eu mesur tuag at wasanaeth heddlu cynaliadwy.
- 33.** Daeth Arolygiaeth Cwnstabiliaeth Ei Mawrhydi i'r casgliad canlynol:
- Ymatebodd Heddlu De Cymru yn gynnar yn y cyfnod adolygu gwariant gyda rhaglen newid gynhwysfawr a wnaeth leihau costau ac ailstrwythuro'r sefydliad i allu ymdrin â throeddau'n well.
 - Gwnaed cynnydd da ac mae'r rhan fwyaf o'r arbedion gofynnol wedi'u cyflawni eisoes. Mae'r heddlu yn edrych y tu hwnt i'r cyfnod hwn ac yn paratoi ar gyfer cyfyngiadau ariannol pellach. Dechreuwyd gwneud gwaith cynllunio manwl ar raglen sylweddol o newidiadau pellach a ategir gan welliant parhaus.
 - Mae'r heddlu yn ymrwymedig i blismona gweladwy. Mae boddhad dioddefwyr yn uchel ac mae lefelau troeddau ac ymddygiad gwrthgymdeithasol a gofnodir yn parhau i ostwng. Mae hyn yn awgrymu, hyd yn hyn, fod Heddlu De Cymru yn llwyddo i wneud arbedion heb leihau'r gwasanaeth a ddarperir i'r cyhoedd.
 - Yn ein hasesiad [Arolygiaeth Cwnstabiliaeth Ei Mawrhydi], mae gan yr heddlu y gallu a'r adnoddau arwain sydd eu hangen i gyflawni ei gynllun arbedion a pharhau i blismona'n effeithiol. Ceir dealltwriaeth a rennir o natur a graddau'r heriau a wynebwr yn y dyfodol a ategir gan gofnod cadarnhaol o gyflawni ac arloesi. Hyd yn hyn, mae'r heddlu wedi taro cydbwysedd da rhwng buddsoddi ac arbed, ac mae'n disgwyl cyllideb gytbwys ar ddiwedd yr adolygiad cyfredol o wariant.
- 34.** Mae adolygiadau a gynhaliwyd gan yr Arolygiaeth yn ategu fy nghasgliadau am drefniadau i sicrhau gwasanaeth heddlu effeithlon ac effeithiol².

² CThEM 'Ymateb Heddlu De Cymru i'r her cyllid' Gorffennaf 2013

Atodiad 1

Casgliad ar drefniadau Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu De Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2013 ar gyfer sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau

Cyfrifoldebau Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu De Cymru

Mae Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu De Cymru yn gyfrifol am roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran defnydd y Comisiynydd o adnoddau, ac i sicrhau trefniadau gwarchod a llywodraethu priodol. Mae'r Comisiynydd hefyd yn gyfrifol am adolygu digonolrwydd ac effeithiolrwydd y trefniadau hyn yn rheolaidd.

Cyfrifoldebau'r Archwilydd

Mae gennyf gyfrifoldeb o dan Adran 17(2) o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus Cymru 2004 i ddod i'r casgliad, o'm harchwiliad o gyfrifon blynyddol y Comisiynydd, p'un a wyf yn fodlon o ran bodolaeth y trefniadau a oedd ganddo ar waith yn ystod y flwyddyn i'w helpu i gyflawni ei gyfrifoldeb i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau yn briodol. At ddibenion fy ngwaith yn y maes hwn, rwyf wedi asesu 'trefniadau priodol' yn bennaf fel trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol a rheoli ariannol sefydliad, y diffinnir elfennau pwysig ohonynt ym Mharagraff 48 o'r Cod.

Cyflwynaf adroddiad os oes materion o bwys wedi dod i'm sylw sy'n fy atal rhag dod i'r casgliad bod y Comisiynydd wedi gwneud trefniadau priodol o'r fath. Wrth ymgymryd â'm gwaith, nid wyf wedi ystyried a yw'r trefniadau sydd ar waith yn cynrychioli'r holl drefniadau a allai fod ar waith. Nid yw'n ofynnol ychwaith i mi ystyried, ac nid wyf wedi ystyried fel rhan o'r agwedd hon ar fy ngwaith, effeithiolrwydd y trefniadau sydd ar waith ar gyfer sicrhau gwerth am arian yn ystod y flwyddyn a adolygir.

Casgliad

Mae'r casgliad canlynol yn seiliedig ar waith a wnaed fel rhan o'm harchwiliad o gyfrifon 2012-13 i gadarnhau, ym mhob ffordd berthnasol, pa drefniadau a oedd ar waith gan y Comisiynydd yn ystod y flwyddyn i'w helpu i gyflawni ei gyfrifoldeb i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau, ac yn gyfyngedig i'r gwaith hwnnw.

Wrth ymgymryd â'm gwaith, nid wyf wedi ystyried a yw'r trefniadau sydd ar waith yn cynrychioli'r holl drefniadau a allai fod ar waith. Nid yw'n ofynnol ychwaith i mi ystyried, ac nid wyf wedi ystyried, effeithiolrwydd y trefniadau sydd ar waith ar gyfer sicrhau gwerth am arian yn ystod y flwyddyn a adolygir.

Ar sail Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Comisiynydd ac o ganlyniad i'r gwaith a gyflawnwyd, fel y disgrifiwyd uchod fel rhan o'm harchwiliad o gyfrifon 2012-13, a'r holl wybodaeth arall yr ystyriais ei bod yn berthnasol, rwy'n fodlon o ran bodolaeth y trefniadau a oedd ar waith gan y Comisiynydd yn ystod y flwyddyn i'w helpu i gyflawni ei gyfrifoldeb i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau yn briodol. Yn seiliedig ar y gwaith a gynhaliwyd, ac yn gyfyngedig iddo, rwyf wedi codi materion amrywiol, ac wedi gwneud argymhellion i wella trefniadau'r Comisiynydd. Trafodir ac esbonnir y materion hyn ymhellach yn fy Adroddiad Archwilio Blynyddol i'r Comisiynydd.

Cyfrifoldebau Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu De Cymru

Anthony Barrett
Archwilydd Penodedig
XX Tachwedd 2013

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Atodiad 2

Meini prawf ar gyfer asesu trefniadau'r Comisiynydd yn ystod 2012-13 o ran sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau

Trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol a rheoli ariannol	Cwestiynau ar drefniadau
Pennu amcanion, penderfynu ar bolisiau a gwneud penderfyniadau	A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith ar gyfer pennu, adolygu a gweithredu ei amcanion strategol a gweithredol?
Diwallu anghenion defnyddwyr, rhanddeiliaid a'r boblogaeth leol	A yw'r Comisiynydd wedi sefydlu modd o gyfathrebu â'r boblogaeth leol, defnyddwyr y gwasanaeth a rhanddeiliaid eraill yn cynnwys partneriaid, ac a oes trefniadau monitro i sicrhau bod negeseuon allweddol ynglŷn â gwasanaethau yn cael eu hystyried?
Monitro ac adolygu perfformiad	A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith i fonitro perfformiad a chraffu arno, er mwyn nodi amrywiannau posibl yn erbyn amcanion, safonau a thargedau strategol, i weithredu lle y bo angen, a chyflwyno adroddiad i'r Comisiynydd?
Cydymffurfiaeth â pholisiau sefydledig	A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith i gynnal system rheolaeth fewnol gadarn, yn cynnwys trefniadau ar gyfer sicrhau cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau, a pholisiau a gweithdrefnau mewnol?
Risgiau gweithredol ac ariannol	A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith i reoli ei risgiau busnes o bwys?
Rheoli adnoddau ariannol ac adnoddau eraill	A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith i werthuso a gwella'r gwerth am arian y mae'n ei gyflawni yn ei ddefnydd o adnoddau? A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau bod ei wariant yn cyfateb i'r adnoddau sydd ar gael? A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith i reoli a monitro perfformiad yn erbyn cyllidebau, gan gymryd camau unioni lle y bo'n briodol, a chyflwyno adroddiad ar y canlyniadau i uwch reolwyr a'r Comisiynydd?
Safonau ymddygiad priodol ac ati	A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith ar gyfer monitro perfformiad a chraffu arno, i nodi amrywiannau posibl yn erbyn amcanion, safonau a thargedau strategol ar gyfer gweithredu? A yw'r Comisiynydd wedi rhoi trefniadau ar waith gyda'r nod o hyrwyddo a sicrhau gonestrwydd a phriodoldeb wrth gynnal ei fusnes?

Atodiad 3

Adroddiadau a gyhoeddwyd ers fy adroddiad archwilio blynyddol diwethaf

Adroddiad	Dyddiad
Amlinelliad o Archwiliad 2013	Mawrth 2013
Adroddiadau Diweddarau Archwiliad Allanol	Rhagfyr 2012 Ionawr, Ebrill, Gorffennaf, Medi 2013
Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol	Medi 2013
Adroddiad Archwilio Blynyddol	Tachwedd 2013

WALES **AUDIT** OFFICE

SWYDDFA **ARCHWILIO** CYMRU

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Ffôn: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Ffacs: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-mail: info@wao.gov.uk

E-bost: info@wao.gov.uk

Website: www.wao.gov.uk

Gwefan: www.wao.gov.uk